

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA MUSIQA FAOLIYATINING AHAMIYATI

Begmurodova Mehriniso Najmiddin qizi

Jondor tumani 30- maktab

Musiqa o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17376819>

Maktabgacha yosh — inson hayotidagi eng muhim bosqichlardan biridir. Shu davrda bola nafaqat jismoniy jihatdan, balki ruhiy, hissiy va aqliy tomondan ham shakllana boshlaydi. Bolaning dunyoqarashi, his-tuyg'ulari va ijtimoiy muhit bilan muloqot qilish qobiliyati aynan shu davrda shakllanadi. Musiqa esa bu jarayonning ajralmas qismi bo'lib, bolaga emotsional zavq bag'ishlaydi, eshitish qobiliyatini kuchaytiradi, ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi.

Musiqa bolaning ichki dunyosini boyitadi, his-tuyg'ularni ifoda etish, emotsional muvozanatni saqlash va ijobiy ruhda bo'lishiga yordam beradi. Musiqa tinglash jarayonida bolaning xotirasi, diqqat-e'tibori va tafakkuri faollashadi. Ayniqsa, ritmik musiqalar orqali bolalar harakat va ovoz muvofiqligini o'rganadi, bu esa ularning nutq rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqaga qiziqqan bolalarda o'z fikrini ifoda etish, eshitish orqali tahlil qilish, mantiqiy xulosa chiqarish ko'nikmalari tezroq rivojlanadi. Shu bois musiqa faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual salohiyatini oshirishning samarali vositasi sifatida qaraladi.

Bolalikda estetik tuyg'ularni shakllantirish jamiyatning madaniy rivojlanishiga zamin yaratadi. Musiqa esa bu jarayonning markazida turadi. Qo'shiqlar, milliy kuylar, raqslar orqali bolalarda go'zallikka, san'atga va insoniy qadriyatlarga mehr uyg'onadi.

Masalan, o'zbek xalq qo'shiqlari orqali bolalarga Vatanga sadoqat, kattalarga hurmat, kichiklarga mehr kabi fazilatlar singdiriladi. Shu tariqa, musiqa bolada nafaqat estetik, balki axloqiy tarbiya vositasi sifatida ham o'z o'rniga ega.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqa faoliyatlari quyidagi yo'nalishlarda tashkil etiladi:

- Musiqa tinglash: bolalarning eshitish sezgirligini oshiradi, emotsional idrokni kuchaytiradi;
- Qo'shiq aytish: nutqni rivojlantiradi, talaffuzni yaxshilaydi va jamoaviylikni o'rgatadi;
- Ritmik raqs va harakatlar: jismoniy muvofiqlikni oshiradi, koordinatsiyani mustahkamlaydi;
- Cholg'u asboblari: ijro: qo'l motorikasini rivojlantiradi, ijodkorlikni oshiradi va mustaqillikni kuchaytiradi.

Bu faoliyat turlarining barchasi bola shaxsining muayyan jihatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, guruh mashg'ulotlari orqali bolalar o'zaro hamkorlik, tinglash va o'zini ifoda etish madaniyatini o'zlashtiradilar [1].

Musiqa faoliyatining muvaffaqiyatli kechishi, avvalo, pedagogning kasbiy mahorati va ijodkorligiga bog'liq. Tarbiyachi bolalarning yosh xususiyatlarini, qiziqishlarini inobatga olgan holda dars jarayonini o'yin shaklida tashkil qilishi lozim.

Musiqa rahbari esa musiqiy mashg'ulotlarni bolalar uchun quvonch manbaiga aylantirishi, ularda ijodkorlik, estetik did va sahna madaniyatini shakllantirishi kerak.

Zamonaviy yondashuvlarda interaktiv metodlar, multimediali qo'llanmalar, milliy musiqiy o'yinlar keng qo'llanilmoqda.

Bolalar ovozi to'g'ri parvarish qilish va rivojlantirishda eng muhim omillardan biri — ularning yoshiga hamda ovoz diapazoniga mos qo'shiqlarni tanlashdir. Yosh bolalarga mos bo'lmagan asarlarni ijro etish ularning ovoz salomatligiga zarar yetkazishi mumkin. Shu sababli, pedagoglar qo'shiqlarni tanlashda bu mezonlarga alohida e'tibor berishlari lozim.

Musika tinglash odati insonda bolalik chog'idanoq shakllanadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar asta-sekin musiqani tinglash, tushunish va his etish malakalarini egallaydilar. Musiqashunos mutaxassislarning fikricha, bolalarni musiqiy tarbiyalash jarayonida aynan musika tinglash faoliyati alohida o'rin tutadi.

Musika darslarida bolalarda tinglash malakasini rivojlantirish uchun quyidagi metodik topshiriqlarni bajarish tavsiya etiladi:

- bolalarga ularning yosh xususiyatlariga mos xalq, mumtoz va zamonaviy musiqalardan namunalar eshittirish;
- musiqiy asarlarda ifodalangan badiiy tuyg'ularni his etish va ularni anglash ko'nikmasini rivojlantirish;
- asar nomi, bastakor yoki shoir haqida boshlang'ich ma'lumot berish, asarning mazmunini ko'rgazmali vositalar yordamida tushuntirish;
- tinglangan musiqani baholash, uning janrini, xarakterini aniqlashga o'rgatish;
- musiqaga mos rasmlar chizish, qisqa hikoyalar yaratish yoki musiqiy-ritmik harakatlarni bajarish orqali musiqani his etish faoliyatini kuchaytirish.

Repertuarga kiritilgan musiqiy asarlar bolalarda vatanparvarlik, mehnatsevarlik, tabiatni asrash, mehr-shafqat va hamjihatlik kabi fazilatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu yo'sinda musika bolalarning estetik didini o'stiradi, axloqiy qadriyatlarini mustahkamlaydi va ularni ma'naviy jihatdan tarbiyalaydi.

Ya'ni, bolalarni musiqiy tarbiyalash jarayonida qo'shiqlarni ularning yoshiga va ovoz diapazoniga mos tanlash, shuningdek, musika tinglash madaniyatini erta yoshdan shakllantirish nihoyatda muhimdir. To'g'ri tashkil etilgan musika mashg'ulotlari nafaqat bolalarning estetik didini va eshitish sezgirligini rivojlantiradi, balki ularning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini ham boyitadi. Musika orqali bola vatanparvarlik, mehr-shafqat, hamjihatlik va mehnatsevarlik kabi insoniy qadriyatlarni his etadi va o'z hayotida qo'llay boshlaydi. Shu bois musika tinglash va ijro etish faoliyatlari maktabgacha ta'lim tizimida barkamol avlodni tarbiyalashning muhim vositasi sifatida qaraladi.

Bugungi kunda musika faoliyatiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), multimedia vositalari, STEAM-ta'lim tamoyillari joriy etilmoqda. Raqamli platformalar orqali interaktiv o'yinlar, virtual cholg'ular, audio-darsliklar va milliy kuylar to'plamlari bolalarning musiqaga bo'lgan qiziqishini yanada kuchaytiradi.

Bundan tashqari, musika mashg'ulotlarini tasviriy san'at, raqs va adabiyot bilan integratsiya qilish orqali bolalarda kompleks estetik idrok shakllantirilmoqda. Bu esa o'quvchilarni har tomonlama rivojlantirishda yuqori natija beradi [6].

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim muassasalarida musika faoliyati bolalarning ruhiy, aqliy va ma'naviy rivojlanishida beqiyos ahamiyat kasb etadi. Musika orqali bola atrofdagi olamni his etadi, o'z emotsiyalarini ifoda etadi, go'zallikka intiladi va o'z salohiyatini

namoyon qiladi. Shu bois, har bir tarbiyachi musiqani nafaqat dars material, balki tarbiyaviy vosita sifatida qo'llashi zarur.

Musiqadarslarida innovatsion usullarni tatbiq etish, milliy qadriyatlarni saqlash va ularni zamonaviy o'quv muhitida uyg'unlashtirish orqali maktabgacha ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduqodirova, M. (2019). Maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik tarbiyani shakllantirishda musiqaning o'rni. – Toshkent: Ilm Ziyonashriyoti.
2. Alimova, D. (2020). Bolalar psixologiyasida musiqaning ta'sir mexanizmlari. – Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Jo'rayev, S. (2023). Maktabgacha ta'limda integratsiyalashgan yondashuvlar. – Toshkent: Innovatsiya Press.
4. Karimova, N. (2021). Musiqatarbiyasining pedagogik asoslari. – Samarqand: SamDU nashriyoti.
5. Rasulova, G. (2022). Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida madaniy faoliyat. – Toshkent: MTTV nashriyoti.
6. Xolmatova, M. (2024). Bolalar musiqiy idrokining rivojlanish bosqichlari. – Toshkent: Yangi asr bosmaxonasi.